

4. Duchovné, spoločenské a politické zmeny v novoveku

4.4. Zmena vedeckého obrazu sveta, osvietenstvo

1. Predstavitelia osvietenstva

1 – A; 2 – C; 3 – D; 4 – B

2. Štátne formy v dobe osvietenstva

Krajina	Štátna forma
Anglicko	parlamentárne kráľovstvo
Francúzsko	absolutizmus
Poľsko	šľachtická republika
Spojené štáty	republika
Habsburská ríša	osvietenský absolutizmus

3. Základné pojmy osvietenstva (I.)

1 – B; 2 – D; 3 – C; 4 – A

4. Identifikovanie pojmov osvietenstva

1 – A; 2 – D; 3 – B; 4 – C

5. Myšlienky osvietenstva

Odpovede v poradí tvrdení: pravdivé / nepravdivé / pravdivé / nepravdivé / nepravdivé / pravdivé

6. Rozdelenie moci

Chýbajúce slová, v poradí: zákonodarná / zákonodarná / slobody / justičná / sudca

7. Vplyv osvietenstva na revolučné idey

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á rozoberá vo svojej odpovedi predovšetkým vzťahy medzi zásadami, sformulovanými v prameni a opatreniami Veľkej francúzskej revolúcie.	1
KOMPETENCIE 1.1. Získanie informácií z historických prameňov, sformulovanie úsudkov. 3.6. Umiestnenie historických udalostí v priestore a čase. 4.1. Usporiadanie učebnej látky podľa kauzálnych súvislostí. 4.4. Rozlišovanie a zvažovanie dôležitých a menej dôležitých hľadísk.	Skúšaný/á z prameňov môže zistiť, že v Anglicku každý platí dane a roľníci, zaoberajúci sa poľnohospodárstvom v podstate žijú dobre. Môže konštatovať, že Voltaire z hľadiska štátu pokladá obchodníkov jednoznačne za užitočných, ktorými ľahostajná šľachta opovrhuje. Môže zachytiť, že Deklarácia ľudských a občianskych práv sa zrodila v duchu Voltaireových princípov, pretože dokument vyhlasuje, že spoločenské rozdiely môžu byť založené iba na báze verejného prospechu. Skúšaný/á môže konštatovať, že prvý prameň je starší, než druhý približne o päťdesiat rokov, takže v ňom sformulované myšlienky musia byť východiskovými. Skúšaný/á vo svojej odpovedi môže konštatovať, že idey osvietenstva (užitočnosť pre spoločnosť, rovnosť) sú zachytené v dokumentoch, napísaných pod vplyvom francúzskej revolúcie.	

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.	Skúšaný/á vo svojej odpovedi môže poukázať na to, že sformulovanie princípov osvietenstva samo osebe nevedlo k vypuknutiu Veľkej francúzskej revolúcie, a že pojmy, zakotvené v dokumente rovnosť, bratstvo a sloboda v určitom slova zmysle sa navzájom vylučujú. Skúšaný/á vo svojej odpovedi používa správne pojmy charakteristické pre dobu (daň, štát, šľachtic, verejná prospešnosť).	10
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	1

8. Tézy osvietenstva

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á vo svojom riešení poukazuje na jednotlivé tézy, myšlienky osvietenstva, vo svojom rozbere sa odvoláva na tieto idey a vysvetľuje ich.	4
K O M P E T E N C I E 1.1. Získanie informácií z historických prameňov, sformulovanie úsudkov. 3.6. Umiestnenie historických udalostí v priestore a čase. 4.1. Usporiadanie učebnej látky podľa kauzálnych súvislostí. 4.4. Rozlišovanie a zvažovanie dôležitých a menej dôležitých hľadísk. 2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.	Skúšaný/á zozbiera z prameňov najdôležitejšie myšlienky osvietenstva, ako napr. rovnosť, vzťahy štátu a základných ľudských práv, princíp suverenity ľudu, medze slobody, zastupiteľské právo, prezumpcia (t.j. právo nevinny), sloboda myslenia a tlače, rozdelenie mocenských vetiev, svätosť a nedotknuteľnosť vlastníctva. Konštatuje, že všetky dôležitejšie myšlienky osvietenstva sa nejakým spôsobom objavia v Deklarácii ľudských a občianskych práv. Na základe prameňov, prípadne svojich poznatkov môže dospieť aj k záveru, že Deklarácia ľudských a občianskych práv je základným dokumentom vytvorenia občianskeho justičného systému. Skúšaný/á konštatuje, že Deklarácia ľudských a občianskych práv sa zrodila ako jeden z prvých výsledkov Veľkej francúzskej revolúcie, a tento dokument sa stal základom neskôr sformulovanej ústavy. Skúšaný/á vo svojom rozbere konštatuje, že myšlienky, sformulované v ideách osvietenstva meštiansstvo použilo v záujme zabezpečenia svojej politickej moci. Skúšaný/á vo svojej odpovedi môže poukázať aj na to, že princípy, zakotvené v prameni odzrkadľujú záujmy hlavne majetnej (meštianskej) spoločenskej skupiny, kým odvolávanie v texte sa vzťahujú na záujmy celej spoločnosti. Skúšaný/á vo svojej odpovedi používa správne pojmy charakteristické pre dobu (napr. ľudské práva, princíp suverenity ľudu, rozdelenie mocenských vetiev).	12
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	5

9. Určenie pojmov osvietenstva

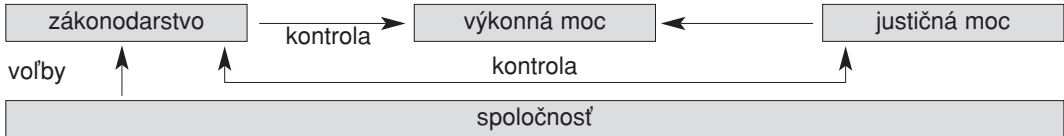
a) *parlament*: vo všeobecnom zmysle slova názov zvoleného zákonodarného zboru.

b) *ústava*: základný zákon, určujúci fungovanie štátu a spoločnosti. V nej sú zakotvené spôsoby vykonávania moci, najdôležitejšie práva a povinnosti občanov.

c) *Encyklopédia*: veľké súborné dielo francúzskeho osvietenstva. Vo všeobecnosti je to dielo, ktoré systematicky rozoberá celok poznatkov základnej vzdelanosti alebo určitého odboru.

d) *Osvietenský absolutizmus*: forma panovania, v podstate samovláda (absolutizmus), v rámci ktorej panovník chce modernizovať svoj štát, preto podľa ideí osvietenstva zavádza reformy. Feudalistické základy štátu však ostávajú nezmenené.

10. Rozdelenie mocenských vetiev

Nadpis: Oddelenie mocenských vetiev

11. Ekonomické teórie

a) to, že jedinec chce zlepšiť svoju situáciu, svoje životné okolnosti b) sloboda a bezpečnosť

c) ľudské zákony občas hatia voľný vývoj hospodárstva

d) všeobecná sloboda predaja a kúpy e) chce kvalitný tovar, za najnižšiu cenu

12. Základné pojmy osvietenstva (II.)

Chýbajúce slová v prvom prameni, v poradí: slobodným / ľudu

Chýbajúce slová v druhom prameni, v poradí: prirodzenou / prirodzeného práva / zákonov

13. Porovnanie prameňov

a) stavovská monarchia

b) konštitučná (ústavná) monarchia

c) V stavovskej monarchii sa môžu zúčastniť zákonodarstva vyvolení na základe stavovských práv, kým v konštitučnom kráľovstve je cenzuálne volebné právo. Zákonodarná a kontrolná úloha stavovského zboru je obmedzená, v konštitučnej monarchii je neobmedzená. V stavovskej monarchii kráľ vládne za účasti stavov, v konštitučnej monarchii kráľ panuje, ale nevládne.

14. Myšlienky osvietenstva

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body	
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á vo svojej odpovedi sa sústreďuje predovšetkým na výklad princípov osvietenstva, resp. zobrazuje obraz spoločnosti, ktorý z nich vyplýva.	1	
K O M P E T E N C I E	1.1. Získanie informácií z historických prameňov (vecné, písomné atď.), sformulovanie úsudkov.	Skúšaný/á na základe prameňov môže spomenúť, že myslitelia osvietenstva sformovali nové prvky riadenia štátu: riadenie štátov chcú umiestniť do zákonných rámcov. Môže sformulovať, že v záujme riadenia spoločnosti chcú vytvoriť také zákony, ktoré sú rovnako platné pre bohatých a chudobných. Počas svojho výkladu odpovedajúci sa môžu zmieniť o pojmoch verejné blaho, suverenita ľudu a rovnosť pred zákonom.	
	1.9. Zmysel pre detaily počas spracovania a rozboru prameňov.	Skúšaný/á môže poukázať na rozdiel medzi obrazmi spoločnosti autorov troch prameňov. Môže konštatovať, že sa k najúčnejšiemu spôsobu kontroly spoločnosťou (zastúpeniu ľudu) dostal Rousseau.	
	4.4. Rozlišovanie a zvažovanie dôležitých a menej dôležitých hľadísk a činiteľov.	Skúšaný/á vo svojej odpovedi vyzdvihne z prameňov tie elementy, ktoré umožňujú zobrazenie predstavovaných spoločenských vzťahov.	
	4.9. Predstavenie historických okolností, ktoré viedli k aktuálnej udalosti.	Skúšaný/á vo svojej odpovedi sa zmieni o vývine vedeckého myslenia, značne ovplyvňujúceho osvietenstvo – o šírení racionalizmu.	

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.	Skúšaný/á používa správne charakteristické pojmy teórie štátu a histórie spoločnosti (zákon, vládnutie, suverenita ľudu).	5
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	1

15. Vedecké výsledky

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á vo svojom riešení poukazuje predovšetkým na nové vedecké výsledky osvietenstva. Spracuje najdôležitejšie príznaky nového obrazu sveta, zrodeného pod vplyvom osvietenstva. Vo svojom výklade poukazuje na kauzálne súvislosti šírenia sa vedeckého poznania. Vo svojej odpovedi sa zmieni aj o tom, ako súvisí nový svetonázor so zmenou záujmu o knihy.	3
K O M P E T E N C I E 1.1. A. Získanie informácií z historických prameňov (vecné, písomné atď.), sformulovanie úsudkov. 1.2. Porovnanie informácií z prameňov rôzneho typu. 1.5. Má byť schopný/á spraviť textový rozbor na základe prameňov! 3.6. Umiestnenie historických udalostí v priestore a čase. 4.2. Dokázanie toho, že historické udalosti majú zvyčajne rôzne príčiny a následky. 4.4. Rozlišovanie a zvažovanie dôležitých a menej dôležitých hľadísk a činiteľov. 4.11. Poukázanie na dlhodobé historické zmeny pomocou ľubovoľne voliteľného príkladu. 2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.	Skúšaný/á na základe desiatich dôležitých autorov a diel môže dospieť k záveru, že osvietenstvo pozmenilo skoršie tvrdenia o prírode a spoločnosti. Z uvedeného obrazného prameňa môže zistiť, že predstavitelia osvietenstva veria v lineárnom prírodnom vývoji. Skúšaný/á je schopný/á o súhrnný výklad danej témy pomocou použitia, resp. porovnania prameňov rôzneho typu (tabuľka, obraz). Môže konštatovať, že ich myslenie podstatne určuje racionalizmus, rozšírený o vedomie, že príroda a spoločnosť sa dajú spoznať a zmeniť v záujme dobra. Na základe textového prameňa skúšaný/á môže potvrdiť, že osvietenstvo spoločenské zákony neodvodzuje z božských zákonov, ale z tzv. suverenity ľudu, ktorá je najdôležitejším legitimačným prvkom každej moci. Skúšaný/á na základe prameňa môže sa zmieniť o tom, že nové vedecké výsledky osvietenstva sa následkom akých spoločensko-hospodárskych zmien zrodili. Vo svojej odpovedi môže pripomenúť, že zmena myslenia značne prehodnotila význam diel vedeckého charakteru a tradičný teologický názor sa dostal do pozadia. Skúšaný/á vo svojej odpovedi sa môže zmieniť o tom, že zmeny, ktoré nastali v svetovom názore, akým spôsobom zmenili činnosť dôležitých mysliteľov doby. Môže znázorňovať, aký mali vzájomný vplyv idey a výsledky osvietených mysliteľov. Z rozboru skúšaného/nej je jasné, že je schopný/á o rozmanitý výklad svetonázoru doby osvietenstva. Skúšaný/á správne používa pojmy doby z oblasti histórie spoločnosti a politiky (napr.: zákony, suverenita ľudu).	9
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	4

5. Uhorsko v Habsburskej ríši

5.4. Uhorsko v Habsburskej ríši v 18. storočí

16. Osídľovania v 18. storočí

- a) chcel nahradíť chýbajúcu pracovnú silu
- b) zvýšenie daňového fondu, zosilnenie katolíckeho náboženstva
- c) ponemčovanie; utíšenie Maďarov, náchylných na vzbury; zvýšenie moci/zosilnenie* situácie/vplyvu vlády
- d) obidvaja berú do úvahy záujmy vlády

17. Demografické zmeny v 17. storočí

- a) v oblastiach na nížine, v údoliach riek
- b) spustošené oblasti obývali hlavne Maďari – záhuba obyvateľstva sa týkala hlavne Maďarov
- c) začala sa migrácia na neobývané územia
- d) Chorváti sa sťahovali na sever, Rumuni sa spúšťali do dolín

18. Urbárske nariadenie Márie Terézie

- a) urbársky pozemok
- b) robota, deviatok a dar
- c) V prípade nútnosti zemepán mohol nariadiť dvojité robotu, ale započítaním, teda duplovanie započítali do celoročného množstva roboty
- d) zlepšovalo, lebo určili maximum služieb a zabránili vyvlastneniu urbárnych pozemkov (v nevyspelých oblastiach sa však množstvo roboty mohlo aj zvýšiť)
- e) zjednocoval služby poddaných, určil maximum služieb, určil pomer urbárnych a majerských pozemkov
- f) slúžil verejnému blahobytu, vydajú ho v záujme zemepánov (utíšenie nepokoju poddaných)
- g) záujem zemepánov – veď nariadenie porušuje práve ich záujmy
- h) ochrana štátneho daňového fondu (poddaní, platiaci dane)

19. Tolerančný patent Jozefa II.

- a) evanjelikov, kalvínov a gréckokatolíkov
- b) s obmedzeniami (výstavba kostola bez veže atď.) pripustí slobodu vierovyznania aj veriacim iných náboženstiev, nemôžu ich prinútiť k takým skutkom, ktoré sú v rozpore s ich vierou (napr. prisaha)
- c) sloboda vierovyznania neobsahuje nevýhodné diskriminácie voči určitým vyznaniam, nemá medze, a nie je platná iba pre niektoré vyznania
- d) stlmenie rozdielov medzi obyvateľmi ríše – záujem štátu
- e) odsudzuje násilné pozmenenie ľudí – pričom celá činnosť Jozefa sa sústreďovala na toto

20. Nariadenie Jozefa II. o poddaných

- a) zrušenie pomenovania „poddaný“, zrušenie nevoľníctva, právo na manželstvo, na učenie, na disponovanie nad vlastným majetkom
- b) v záujme zabezpečenia voľnej a vyučenej pracovnej sily, potrebnej k vývoju priemyslu
- c) Bývalí veční poddaní sa mohli slobodne sťahovať, slobodne mohli predávať a zanechať na dedičov svoj majetok, ich deti sa slobodne mohli vyučiť rôzne remeslá.

* vymenovanie prijateľných možností

21. Demografické pomery Uhorska v 18. storočí

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á sa vo svojej odpovedi sústreďuje predovšetkým na demografické zmeny krajiny v 16.–17. storočí.	1
K O M P E T E N C I E 1.1. Získanie informácií z historických prameňov (vecné, písomné atď.), sformulovanie úsudkov. 1.3. Vysvetlenie obrazných prameňov (fotografie, karikatúry, plagáty) podľa daných hľadísk. 1.8. Poukázanie na to, ako sa odzrkadľuje osobná situácia autora v skúmaných prameňoch. 4.2. Dokázanie toho, že historické udalosti majú zvyčajne rôzne príčiny a následky. 4.4. Rozlišovanie a zvažovanie dôležitých a menej dôležitých hľadísk a činiteľov. 2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.	Na základe prameňa skúšaný/á zistí, že vojenské výpravy spôsobili obrovské pustošenia v kruhu obyvateľstva. Na základe mapy hustoty obyvateľstva poukazuje na to, že na územiach, pustošených Turkami hustota obyvateľstva bola veľmi nízka, kým v oblastiach, kam sa vojská dostali v menšej miere, ale z geografického hľadiska boli nepriaznivejšie (horské oblasti) bola vyššia. Na základe obrazu konštatuje, že sa demografické odhady historikov značne rozchádzajú. Niektorí historici sotva vykazujú v absolútnej miere pokles v porovnaní s koncom 15. storočia, kým druhí predpokladajú značný úpadok. Skúšaný/á ohľadom na európske priemery môže konštatovať, že aj stagnácia v absolútnom zmysle znamená obrovskú stratu, pretože sa počet obyvateľstva mal zvyšovať v značnej miere. Pustošenie bolo v každom prípade obrovské, určité kraje sa vyľudnili, čo prekážalo aj hospodárskemu vývoju. Skúšaný/á vo svojej práci správne používa pojmy, charakteristické pre históriu spoločnosti (hustota obyvateľstva, prírastok obyvateľstva).	10
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	1

22. Etnické pomery Uhorska v 18. storočí

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á sa vo svojej odpovedi sústreďuje predovšetkým na zmenu etnického zloženia krajiny.	1
1.1. Získanie informácií z historických prameňov (vecné, písomné atď.), sformulovanie úsudkov. 1.3. Vysvetlenie obrazných prameňov (fotografie, karikatúry, plagáty) podľa daných hľadísk.	Skúšaný/á z map a z etnických pomerov môže zistiť, že etnické zloženie Uhorska sa následkom tureckej doby značne zmenilo: Maďari upadali z absolútnej väčšiny do stavu relatívnej väčšiny. Z diagramov môžu zistiť, že sa etnické zmeny začali už v dobe Turkov, potom v 18. storočí sa zrýchlili.	

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
<p>K O M P E T E N C I E</p> <p>4.2. Dokázanie toho, že historické udalosti majú zvyčajne rôzne príčiny a následky.</p> <p>4.4. Rozlišovanie a zvažovanie dôležitých a menej dôležitých hľadísk a činiteľov.</p> <p>2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.</p>	<p>Na základe máp môže konštatovať, že podstatným dôvodom zmien bolo pustošenie v dobe Turkov, ktoré sa týkalo predovšetkým oblastí, obývaných Maďarmi. Straty sa už aj v tureckej dobe nahrádzali s cudzincami (Rumuni, Srbi). Zaľudnenie spustošených území v 18. storočí vyriešilo jednak sťahovanie sa v rámci krajiny, presídlenie, resp. osídľovanie. Počas týchto procesov sa Maďari z okrajových území presťahovali smerom na Veľkú nížinu, tým pádom stredná časť krajiny si zachovala maďarský ráz, ale etnická hranica sa posunula do stredu Karpatskej kotliny.</p> <p>V presídlení sa zúčastnili Srbi a Rumuni, v osídľovaní zase Nemci (Švábi). Následkom tohto procesu sa z Uhorska stala krajina s viacerými národnosťami a hlavne okrajové územia mali obyvateľstvo rôznych národností.</p> <p>Skúšaný/á vo svojej práci používa správne pojmy, charakteristické pre spoločenskú históriu (presídlenie, obyvateľstvo rôznych národností).</p>	10
<p>Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede</p>	<p>Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.</p>	1

23. Colné nariadenie Márie Terézie (I.)

- V Rakúsku boli zrušené vnútorné colné hranice, v Uhorsku však nie.
- V Rakúsku pomohlo hospodárskemu vývoju, v Uhorsku nie.
- V Rakúsku šľachtici platili dane, v Uhorsku nemali túto povinnosť. Panovníčka colným nariadením chcela získať nepriamo dane od maďarskej šľachty.
- posilnilo svoju samostatnosť
- merkantilistická predstava
- doprialo rakúskemu a českému priemyslu
- ak je to pre vlastné potreby, vtedy nie, ak obchoduje s tovarom, vtedy áno

24. Mária Terézia a krajinský snem v roku 1740 – 1741

- oslobodenie šľachticov od platenia daní, Uhorsko sa má spravovať podľa vlastných zákonov, obsadenie funkcie palatína, maďarské záležitosti vykonávajú Maďari
- ponúkli svoju podporu
- dá sa zistiť harmónia medzi panovníčkou a šľachtou, šľachtici sú nadšení z kráľovnej, kráľovná je bezprostredná a úprimná / prostriedky: oduševnené tváre, teátrálna póza, nadšený švih mečom, umiestnenie matky a dieťaťa do stredu atď.)
- Iba čiastočne. Šľachtici si žiadali posilnenie stavovských práv ako odmenu za pomoc.

25. Politika Márie Terézie

- zvýšila prestíž starého hlavného mesta
- väčšia sláva starého kráľovského sídla
- Kráľovná zabezpečila kariéru pre uhorských zemanov vo svojom kráľovskom dvore, aby si zaviazala aj túto vrstvu. Maďarské vonkajšie formality sa dostali do dvorného prostredia.
- vyhovela tej požiadavke, aby žila v kruhu svojho ľudu

26. Pragmatica Sanctio (I.)

- dedenie ženskou vetvou
- jednota osoby panovníka, dve časti ríše sa nemôžu rozdeliť (ani v dedení)
- po korunovačnej prisaha, zabezpečujúcej uhorské stavovské práva

27. Politika Jozefa II.

- a) tolerančný patent, patent o nevoľníctve, riešenie otázky kňazov
 b) tieto pokladal za najpodstatnejšie / za také, ktoré sa týkajú najširších vrstiev
 c) v záujme utíšenia uhorských a sedmohradských stavov, v záujme zabezpečenia brancov, aby si získal čas
 d) prikázal archivovanie spisov, dokumentov zememeraní

28. Pragmatica Sanctio (II.)

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body	
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á sa vo svojej odpovedi sústreďuje predovšetkým na vzťahy Uhorska a ríše.	3	
K O M P E T E N C I E	<p>1.1. Získanie informácií z historických prameňov (vecné, písomné atď.), sformulovanie úsudkov.</p> <p>1.3. Vysvetlenie obrazných prameňov (fotografie, karikatúry, plagáty) podľa daných hľadísk.</p> <p>4.2. Dokázanie toho, že historické udalosti majú zvyčajne rôzne príčiny a následky.</p> <p>4.4. Rozlišovanie a zvažovanie dôležitých a menej dôležitých hľadísk a činiteľov.</p>	<p>Na základe prameňa skúšaný/á konštatuje, že uhorský snem v roku 1723 uznal večné právo ženskej vetvy Habsburgovcov na trón, čo znamenalo Habsburgovcom právne zabezpečenie nerušeného dedenia trónu.</p> <p>Tiež podľa prameňa zistí, že tento krok zároveň nezrušil stavovské práva, pretože pri korunovaní nastávajúci panovníci musia zložiť korunovačnú prísahu, zabezpečujúcu pretrvávanie stavovskej ústavy.</p> <p>Z prameňa sa dá zachytiť, že Uhorsko a západná časť ríše sa dedia neoddeliteľne, takže medzi dvomi časťami ríše sa prostredníctvom dedenia vytvoril právny vzťah.</p> <p>Na základe obrazu skúšaný/á môže zistiť, že z hľadiska vládnutia Uhorsko je takmer samostatné, prevažná časť moci je pod kontrolou stavov.</p> <p>Uhorsko viaže k druhej časti ríše predovšetkým osoba spoločného panovníka. Avšak pretože vojenské, zahranično-politické a finančné záležitosti patria pod výsostné právo kráľa, nad riadením týchto – prostredníctvom ústredných poradných orgánov panovníka – majú značný vplyv ríšske úrady. Existuje aj taká oblasť, ktorá – práve na základe výsostných práv kráľa – padá v plnej miere pod ústredné, ríšske riadenie: vojenská záležitosť (Dvorná vojenská rada).</p> <p>Skúšaný/á môže konštatovať, že ústredná vláda v rámci systému stavovského dualizmu vyriešila spravovanie dvoch štátov bez väčších problémov, berúc do ohľadu stavovské práva.</p>	9
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	4	

29. Colné nariadenie Márie Terézie (II.)

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á sa vo svojej odpovedi sústreďuje predovšetkým na obsah a hodnotenie dvojitého colného nariadenia.	3
K O M P E T E N C I E	<p>1.1. Získanie informácií z historických prameňov (vecné, písomné atď.), sformulovanie úsudkov.</p> <p>1.3. Vysvetlenie obrazných prameňov (fotografie, kariatúry, plagáty) podľa daných hľadísk.</p> <p>4.2. Dokázanie toho, že historické udalosti majú zvyčajne rôzne príčiny a následky.</p> <p>4.4. Rozlišovanie a zvažovanie dôležitých a menej dôležitých hľadísk a činiteľov.</p>	9
2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.	Skúšaný/á používa vo svojom texte správne pojmy, charakteristické pre hospodársku a politickú históriu (merkantilizmus, výsosťné právo atď.).	
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	4

5.5. Vzdelávanie, cirkvi, školy

30. Reformácia a školstvo

- a) Počet škôl sa zvýšil
 b) väčšinou boli protestantské (kalvínske, lutheránske) (1 bod), v južných oblastiach a v mestách sa objavili mohamedáni (1 bod), z južných oblastí sa vytratilo dovtedajšie obyvateľstvo
 c) v západnom Uhorsku

31. Náboženské tézy uhorskej reformácie

- a) poslušnosť, úcta nadriadených, splácanie daní
 b) ak moc nariadi niečo v protiklade s prírodnými a božskými zákonmi (1 bod), vtedy odboj je oprávnený
 c) proti moci kráľov-Habsburgovcov (1 bod), stavovskému odboju (1 bod)
 d) pripustí vyberanie úrokov
 e) zhodujú sa s učením Kalvína (teória vraždy tyranov, povolenie slušných úrokov)

32. Vzdelávanie v Sedmohradsku

- a) záležitosť maďarského jazyka
 b) rozvíjanie maďarského jazyka
 c) reformácia pokladala za dôležité bohoslužby v materinskom jazyku, spoznanie Biblie v materčine (1bod), a takto sa kultúra v materinskom jazyku rozvinula (1 bod)
 d) láska k vlasti / vlastenectvo

33. Školstvo v Sedmohradsku

- a) Miešané; žili spolu príslušníci štyroch náboženských vyznaní
 b) môžu sa spojiť so stavovskými, územnými (1 bod) a etnickými (1 bod) príznakmi
 c) školstvo na úrovni univerzít
 d) navštevovali univerzity na Západe

34. Katolícka obnova

- a) pokladá Sedmohradsko za ochrancu uhorských záujmov / takú moc, ktorá zabezpečí samostatnosť uhorských stavov voči cisárovi
 b) protestantské vyznania
 c) nedá sa zistiť
 d) pokladá Sedmohradsko za ochrancu stavovských práv (tu sú prijateľné aj správne odpovede na bod a)
 e) Pázmán vyriešil spor medzi katolicizmom a úsiliami stavov, dokázal, že aj katolicizmus môže zastupovať uhorské záujmy.

35. Reformácia a vzdelávanie

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á sa vo svojej odpovedi sústreďuje predovšetkým na vplyvy reformácie na vzdelávanie.	1
1.1. Získanie informácií z historických prameňov (vecné, písomné atď.), sformulovanie úsudkov.	Skúšaný/á pomocou mapy môže zistiť vzťahy medzi šírením reformácie a rozšírením uhorského školského systému a tlačiarstva.	
1.2. Porovnanie informácií z prameňov rôzneho typu.	Na základe titulnej stránky Biblie Gáspára Károliho z Vizsoly a Encyklopédie Jánoša Apáczai Csereho môže konštatovať, že rozkvet reformácie dal obrovský podnet vzdelávaniu v materinskom jazyku.	
1.3. Vysvetlenie obrazných prameňov (napr. fotografie, karikatúry, plagáty) podľa daných hľadísk.	Cez príklad Apáczaiho môže poukázať na to, že prostredníctvom reformácie sa uhorská kultúra dostala opäť do užšieho kontaktu s európskou kultúrou. V spojitosti obrazom debrecínskeho kolégia môže spomenúť vzťahy medzi reformáciou a školami na úrovni.	

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
K O M P E T E N C I E 1.4. Použitie historických máp k získaniu nových poznatkov. 3.8. Zistenie a vysvetlenie rozdielov a zhôd medzi najdôležitejšími udalosťami svetových a uhorských dejín. 2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.	Skúšaný/á môže zhrnúť, že reformácia dávala podnet rozvoju uhorského vzdelávania, predovšetkým s rozvinutím kultúry v materinskom jazyku a vybudovaním školského systému. Skúšaný/á používa správne pojmy, charakteristické pre históriu vzdelávania (kultúra v materinskom jazyku, školský systém atď.).	10
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	1

36. Katolícka obnova a vzdelávanie

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á sa vo svojej odpovedi sústreďuje predovšetkým na vplyvy katolíckej obnovy na vzdelávanie.	1
K O M P E T E N C I E 1.1. Získanie informácií z historických prameňov (vecné, písomné atď.), sfornulovanie úsudkov. 1.2. Porovnanie informácií z prameňov rôzneho typu. 1.3. Vysvetlenie obrazných prameňov (napr. fotografie, karikatúry, plagáty) podľa daných hľadísk. 1.4. Použitie historických máp k získaniu nových poznatkov. 3.8. Zistenie a vysvetlenie rozdielov a zhôd medzi najdôležitejšími udalosťami svetových a uhorských dejín. 2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.	Skúšaný/á pomocou mapy môže zistiť vzťahy medzi rozkvetom katolíckej obnovy a uhorským školským systémom a tlačiarstvom. Na základe titulnej stránky Príručky k pravde od Petra Pázmáňa môže konštatovať, že katolícka obnova – po stopách reformácie – prispela k rozvoju maďarského vzdelávania v materinskom jazyku. Pomocou obrazov môže poukázať na to, že prostredníctvom katolíckej obnovy sa uhorská kultúra dostala opäť do užšieho kontaktu s európskou kultúrou, prijala a rozvíjala umenie baroka. Ďalej môže zachytiť, že katolicizmus povzniesol uhorské školstvo (univerzita v Trnave) a umenie baroka (interiér kostola v Trnave). Skúšaný/á môže poukázať na to, že katolícka obnova dávala podnet k rozvoju uhorského vzdelávania (kultúra v materinskom jazyku, školstvo a umenia). Skúšaný/á používa správne pojmy, charakteristické pre históriu vzdelávania (baroko, univerzita atď.).	10
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	1

37. Ratio Educationis (I.)

- a) úloha štátu / kráľovskej moci
- b) s prastarými zákonmi (1 bod), s tým, že zabezpečenie verejného blahobytu je úlohou štátu
- c) odvolávanie sa na prastaré zákony svedčí o stavovskom zmyšľaní (1 bod), služba verejného blaha o osvietenstve
- d) bola úlohou cirkvi

38. Ratio Educationis (II.)

- a) v rukách cirkvi
- b) úloha štátu
- c) Zámer textu a údaje mapy sa nezhodujú vo všetkom: na najvyššej úrovni (univerzity) prevažnú úlohu mal štát (1 bod), ale verejné školstvo ostalo väčšinou ešte v rukách cirkví (1 bod).
- d) Sieť škôl vo veľkých rysoch odzrkadľuje náboženskú diferencovanosť (1 bod), sieť katolíckych škôl je však rozšírenejšia (1 bod).
- e) školstvo považovali za prostriedok protireformácie

39. Ratio Educationis (III.)

- a) materinský jazyk
- b) na základe rôznych práv a remesla
- c) tolerancia / trpezlivosť (1 bod), osvietenstvo (1 bod)
- d) princíp školskej dochádzky pre každého

40. Ratio Educationis (IV.)

- a) štát / zákon (1 bod), skôr to bolo vnútornou záležitosťou udržiavateľov, hlavne cirkví (1 bod)
- b) v záujme zvýšenia úrovne vyučovania
- c) pohodlné živobytie, súmerne s vykonanou prácou, aby mali radosť zo svojej práce (každé hľadisko po 1 bode, ale môžu byť udelené maximálne dva body)

41. Ratio Educationis (V.)

- a) zavedenie povinnej školskej dochádzky / zavedenie školskej dochádzky pre každého
- b) úplne nové / značný rozvoj
- c) k poradiu poľnohospodárskych prác
- d) s hospodárskymi záujmami rodičov a štátu (1 bod), výchovný zámer, z dôvodu prípravy na život (1 bod)

42. Ratio Educationis (VI.)

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á sa vo svojej odpovedi sústreďuje predovšetkým na ciele, ktoré sa dajú určiť na základe citovanej časti Ratio Educationis.	1
K O M P E T E N C I E	<p>1.1. Získanie informácií z historických prameňov (vecné, písomné atď.), sformulovanie úsudkov.</p> <p>1.6. Rozlíšenie faktov a predpokladov.</p> <p>1.8. Poukázanie na to, ako sa odzrkadľuje osobná situácia autora v skúmaných prameňoch.</p> <p>3.8. Zistenie a vysvetlenie rozdielov a zhôd medzi najdôležitejšími udalosťami svetových a uhorských dejín.</p>	<p>Skúšaný/á na základe prameňa konštatuje, že táto časť nariadenia odôvodňuje svoj cieľ, vyučovanie nemeckého jazyka s prospešnosťou: cieľom školstva je vychovávanie prospešných občanov. Spomenie aj konkrétne príklady: možnosť ďalšieho štúdia, osožnosť osobných vzťahov, ľahší prístup ku knihám.</p> <p>V nedostatku zmyslu pre národné tradície badať vplyv osvietenstva, optimistickej viery v tom, že ľudia sa prostredníctvom školstva dajú rýchlo pozmeniť.</p> <p>Pritom je zrejmé formovanie – nevyslovených – ríšskych cieľov: nemčina má byť sprostredkujúcim jazykom v ríši rôznych národností. Momentálny stav zovšeobecňuje so zvýraznením roly nemeckých kníh a vyhýba sa iným riešením (napr. o rozvíjaní materinského jazyka sa ani nezmieni).</p>

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.	Skúšaný/á používa správne pojmy, charakteristické pre históriu vzdelávania (verejné školstvo, osvietenstvo atď.).	5
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	1

43. Ratio Educationis (VII.)

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á sa vo svojej odpovedi sústreďuje na ciele vyučovania histórie, sformulované v nariadení.	1
K O M P E T E N C I E 1.1. Získanie informácií z historických prameňov (vecné, písomné atď.), sformulovanie úsudkov. 1.6. Rozlíšenie faktov a predpokladov. 1.8. Poukázanie na to, ako sa odzrkadľuje osobná situácia autora v skúmaných prameňoch. 3.8. Zistenie a vysvetlenie rozdielov a zhôd medzi najdôležitejšími udalosťami svetových a uhorských dejín. 2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.	Skúšaný/á na základe prameňa konštatuje, že podľa nariadenia histórii prináleží podstatná dôležitosť. Z kontextu textu môže zistiť, že sa história v tejto dobe dostane do popredia školstva. Môže konštatovať, že nariadenie chce prostredníctvom vyučovania histórie dosiahnuť rôzne ciele. Z týchto sa dá zdôrazniť občianska vernosť, čo v nariadení znamená predovšetkým vernosť k panovníkovi. Nariadenie sčasti tiež očakáva od tohto učebného predmetu výchovu prospešných občanov, vnútorné vnuknutie k práci a formovanie mravného správania sa. Nariadenie – optimizmom príznačným pre osvietenstvo – očakáva od školstva vytvorenie vernosti k životu. Skúšaný/á používa správne pojmy, charakteristické pre históriu vzdelávania (verejné školstvo atď.).	5
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	1

6. Buržoázna premena, doba národných štátov a imperializmu

6.1. Politické smery Francúzskej buržoáznej revolúcie.

Deklarácia ľudských a občianskych práv

44. Deklarácia ľudských a občianskych práv (I.)

- a) *suverenita ľudu*: zdrojom každej moci je ľud.
- b) *rovnosť pred zákonom*: každý občan bez ohľadu na pôvod, náboženstvo a pohlavie je rovný pred súdnou stolicou, činy sa majú posudzovať podľa rovnakých zákonov.
- c) *sloboda vyjadrenia sa*: nemôže sa obmedzovať slobodné vyjadrenie postojov, ale pred zákonom každý je zodpovedný za svoju mienku, vyjadrenú pred verejnosťou.
- d) *sloboda svedomia*: nikto nemôže byť potrestaný za svoje presvedčenie.
- e) *sloboda vyznania*: nikto nemôže byť obťažovaný za svoje náboženské vyznanie.

45. Deklarácia ľudských a občianskych práv (II.)

Odpovede v poradí tvrdení: nepravdivé / pravdivé / pravdivé / nepravdivé / pravdivé

46. Ústava z roku 1791

- a) sú volení (kňazov volia bezprostredne voliči, biskupov elektori)
- b) je v protiklade s predchádzajúcou praxou: vymenovania skôr riadila cirkev
- c) osoba, ktorá v mene svojich voličov (z ich poverenia) volí poslanca
- d) ministri sú podriadení zákonodarstvu
- e) obmedzené véto a právo vymenovania dôstojníkov a ministrov

47. Výpredaj majetku cirkvi

- a) vyvlastnenie cirkevného majetku
- b) chce vyriešiť finančnú krízu
- c) so slobodou majetku
- d) v prípade, ak štát vykonáva úlohy určené zakladateľmi (školverstvo, zdravotníctvo, sociálne záležitosti), vtedy môže disponovať aj majetkom, ktorý je na tieto účely
- e) cirkev, resp. pobožní veriaci môžu sa postaviť proti revolúcii

48. Salva výstrelov na marskom poli

- a) dav, podráždený klubmi, žiadajúci republiku a konštituční monarchisti pod vedením La Fayette
- b) historik (1 bod) a grafik stojí na strane davu (1 bod), kým súdoby autor stojí na strane La Fayette (1 bod)
- c) násilnosť davu

49. Francúzske hospodárstvo v 18. storočí

Odpovede v poradí tvrdení: nepravdivé / pravdivé / pravdivé / nepravdivé / pravdivé / nepravdivé

50. Politika Ľudovíta XVI.

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á vo svojej odpovedi odhaľuje predovšetkým príčiny pádu konštitučnej (ústavnej) monarchie.	1
1.1. Získanie informácií z historických prameňov (vecné, písomné atď.), sformulovanie úsudkov.	Skúšaný/á na základe tabuľky môže umiestniť časovo dobu konštitučnej (ústavnej) monarchie vo Francúzsku (1789–1792.)	
1.2. Porovnanie informácií z prameňov rôzneho typu.	Môže konštatovať, ktoré skupiny stáli jedna proti druhej na začiatku (prívrženci kráľa, konštituční monarchisti, radikáli) a neskôr (konštituční monarchisti, girondisti).	

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body	
K O M P E T E N C I Á K	1.9. Zmysel pre detaily počas spracovania a rozboru prameňov.	Môže konštatovať, ktoré boli zákonodarné orgány (ústavodarné národné zhromaždenie, zákonodarné národné zhromaždenie) a kto mal výkonnú moc (kráľ).	10
	4.2. Dokázanie toho, že historické udalosti majú zvyčajne rôzne príčiny a následky.	Z vyhlásenia kráľa môže usúdiť, že panovník mal pocit, nemôže vykonávať ani práva, ktoré sú mu dané zákonmi. Teda panovník nedôveroval konštitučným monarchistom, preto nepracoval spolu s nimi. Túto situáciu pokladá kráľ za nebezpečnú pre krajinu.	
	4.4. Rozlišovanie a zvažovanie dôležitých a menej dôležitých hľadísk a činiteľov.	Podľa ministra-girondistu zase práve kvôli odmietavému postoju kráľa sa vytvorila anarchická situácia v krajine. Skúšaný/á môže hodnotiť obidva postoje, pripomenúc, že v oboch je kus pravdy.	
	4.13. Odhalenie úlohy osôb, strán a skupín vo vývoji určitých historických udalostí.	Podľa obrázku a na základe skorších poznatkov skúšaný/á môže konštatovať, že konštituční monarchisti sa dostali z oboch strán do stredu výstrelov, ich báza sa čoraz zužovala.	
2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.	Skúšaný/á používa správne pojmy, charakteristické pre spoločenskú a politickú históriu (konštitučná monarchia, zákonodarná moc, výkonná moc atď.).		
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	1	

51. Finančná kríza vo Francúzsku

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body	
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á sa vo svojej odpovedi sústreďuje na problematiku dlžôb štátu.	1	
K O M P E T E N C I E	1.1. Získanie informácií z historických prameňov (vecné, písomné atď.), sformulovanie úsudkov.	Skúšaný/á na základe prameňov môže konštatovať, že Francúzsko sa počas storočia úplne zadĺžilo. Medzi mierou zadĺženia a vojnami sa dá zistiť úzka spojitosť. Z výdavkov je zrejmé, že rozpočet financovali z úverov, preto ku koncu storočia sa dlhy štátu zvýšili do neovládateľnej miery. Riešenie mohlo priniesť buď zníženie výdavkov, alebo zvýšenie príjmov. Avšak obidve možnosti by rušili záujmy vyvolených (zníženie výdavkov by bolo nevyhovujúce pre dvornú aristokraciu a pre dôstojnícky zbor armády, príjmy by mohli získať jedine z danenia vrstiev, ktoré boli doteraz oslobodené od tejto povinnosti).	10
	2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.	Skúšaný/á na základe horeuvedených faktov a podľa svojich poznatkov môže konštatovať, že moc tieto kroky nepostúpila, takže následkom zadĺženia sa štát dostal do krízy. Skúšaný/á používa správne pojmy, charakteristické pre hospodársku históriu (rozpočet, dlhy štátu atď.).	
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	1	

52. Pád ústavnej monarchie

Hľadiská hodnotenia	Optimálne riešenie	Body
Pochopenie úlohy	Skúšaný/á vo svojej odpovedi predovšetkým odhaľuje príčiny pádu konštitučnej (ústavnej) monarchie.	4
K O M P E T E N C I E	<p>1.1. Získanie informácií z historických prameňov (vecné, písomné atď.), sformulovanie úsudkov.</p> <p>1.2. Porovnanie informácií z prameňov rôzneho typu.</p> <p>1.9. Zmysel pre detaily počas spracovania a rozboru prameňov.</p> <p>4.2. Dokázanie toho, že historické udalosti majú zvyčajne rôzne príčiny a následky.</p> <p>4.4. Rozlišovanie a zvažovanie dôležitých a menej dôležitých hľadísk a činiteľov.</p> <p>4.13. Odhalenie úlohy osôb, strán a skupín vo vývoji určitých historických udalostí.</p> <p>2.1. Identifikovanie a správne použitie historických pojmov.</p>	12
Zoštylizovanie, jazyková správnosť odpovede	Jasný sled myšlienok, jazyková správnosť, pravopis.	5

53. Marat

- získanie absolútnej moci
- vyvolávanie strachu (obvinenie z aristokratického sprísahania), vyzbrojenie davu, zajatie protijakobínskych dôstojníkov
- zlé verejné zásobovanie, môže sa očakávať útok nepriateľa, je veľa zradcov
- sú protikladné princípmi vyhlásenia

54. Jakobínska ústava

- právo byť zvoleným (1 bod), sloboda myslenia (1 bod), právo na odboj (1 bod), právo vlastníctva (1 bod), sociálne práva (1 bod) právo na školskú dochádzku (1 bod), suverenita ľudu (1 bod)
- rovnosť pred zákonom, právo na ochranu, slobodu svedomia
- teroru